

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทย เป็นการศึกษาที่บูรณาการแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยครอบคลุมสาระที่ได้จากผลการวิจัยเชิงประจักษ์ จากการสำรวจในประเด็น การผลิต การเพิ่มพูนผลผลิต แหล่งการจัดการการเงิน กระบวนการดำเนินงาน การบริหารจัดการ/การตลาด และวัฒนธรรมชาวนาไทย เพื่อให้ได้ความพร้อมทางความรู้ กลวิธี และทักษะแก่ชาวนาให้ครบวงจร โดยมีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. กลุ่มบุคคลที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 5 กลุ่ม คือ

1.1 ประชากรที่ใช้ในการสำรวจการทำนาอินทรีย์ชั้นเลิศ ได้จากชาวนาอินทรีย์ดีเด่น จังหวัดละ 2 คน จำนวน 40 คน ซึ่งเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพปลูกข้าวอินทรีย์ จำนวน 5 ภาคภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย ภาคเหนือ: เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา และกำแพงเพชร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: สุรินทร์ ยโสธร ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม อุบลราชธานี อำนาจเจริญ และขอนแก่น ภาคกลาง: ชัยนาท ภาคตะวันออก: ตราด และระยอง ภาคตะวันตก: สุพรรณบุรี กาญจนบุรี นครปฐม ราชบุรี และเพชรบุรี (คู่มือการบริหารงานโครงการส่งเสริมเกษตร, 2547)

1.2 ประชากรในการสำรวจสาระเพื่อบรรจุในหลักสูตรการฝึกอบรม ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 14 แห่ง ที่เปิดการเรียนการสอนใน 4 คณะวิชา ได้แก่ คณะเทคโนโลยีการเกษตร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะครุศาสตร์ และคณะวิทยาการจัดการ จำนวน 2,066 คน

1.3 ประชากรในการสัมภาษณ์ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิทางการทำข้าวอินทรีย์ คือ นักวิชาการข้าวอินทรีย์ สถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการเกษตร จำนวน 6 คน

1.4 ประชากรในการเข้ารับการฝึกอบรม คือ ชาวนาเคมี 20 จังหวัด จาก 5 ภาค ภูมิศาสตร์ภูมิศาสตร์

1.5 ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบหลักสูตรการฝึกอบรม ด้วยวิธีการประเมินตามกระบวนการอิงผู้ทรงคุณวุฒิ (connoisseurship) มีเกณฑ์คุณสมบัติ ดังนี้ (ภาคผนวกที่ ก)

1.5.1 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย

1.5.1.1 นักวิชาการอุดมศึกษา ปฏิบัติงานในศาสตร์อุดมศึกษามาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน

1.5.1.2 นักวิชาการที่มีความรู้และผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ๕ และสาระวิธีการทำข่าวอินทรีย์ ที่เป็นยอมรับในเชิงวิชาการ จำนวน 2 คน

1.5.1.3 นักวิจัยเป็นอาจารย์ผู้สอนระเบียบวิธีวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 1 คน

1.5.2 ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรกรอินทรีย์ จำนวน 30 คน ประกอบด้วย

1.5.2.1 คณะบดีหรือตัวแทน จาก 4 คณะวิชา คือ คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะเทคโนโลยีการเกษตร และคณะวิทยาการจัดการ

1.5.2.2 รองคณะบดีฝ่ายวิชาการหรือตัวแทน จาก 4 คณะวิชา คือ คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะเทคโนโลยีการเกษตร และคณะวิทยาการจัดการ

1.5.2.3 ผู้สอนหลักสูตรเกษตรที่มีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 10 ปี

1.5.2.2 นักวิชาการข่าวอินทรีย์

2. กลุ่มข้อมูลเอกสาร ได้แก่

1.1 เอกสาร ตำรา บทความ

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 รายงานประจำปี

1.4 รายงานการประชุม การสัมมนา

1.5 ฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

1.6 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี และหลักการผลิต การเพิ่มพูนผลผลิต

แหล่งการจัดการเงิน กระบวนการดำเนินการบริหารจัดการและการตลาด และวัฒนธรรมข่าวไทย

1.7 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและการสอนแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมสำหรับการสอนชาวนาไทย โดยไม่เน้นการอ่านหรือเขียนใช้เพิ่มสะสมงาน ไร่ปุ๋ยปุ๋ย การสนทนา และการสังเกต การบันทึกภาคสนาม

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยครั้งนี้ แบ่งตามขั้นตอนมีดังต่อไปนี้

1. ชาวนาเคมี ที่เข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตร ซึ่งจะต้องผ่านเกณฑ์การทดสอบก่อนเข้ารับการอบรม (pretest) ที่ได้คะแนนต่ำกว่า 50 % โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ จำนวน 30 คน

2. อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏที่ทำการสอนอยู่ในคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะเทคโนโลยีการเกษตร คณะครุศาสตร์ และคณะวิทยาการจัดการ จำนวน 14 แห่ง โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของยามานะ (Yamane, 1967: 887) ที่ความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม

ตัวอย่างเท่ากับ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 334 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างง่ายตามสัดส่วนของคณะที่ศึกษาตามตารางที่ 8

3. จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมด สรุปรายละเอียดในตารางที่ 9

ตารางที่ 8: แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำแนกตามคณะที่ศึกษา

คณะ	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ครุศาสตร์	570	92
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	889	144
เทคโนโลยีการเกษตร	205	33
วิทยาการจัดการ	402	65
รวม	2,066	334

แหล่งที่มา: จำนวนข้าราชการครูที่สังกัดคณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ปีการศึกษา 2546

ตารางที่ 9: แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย	กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน
1) ศึกษาสภาพการทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชนที่สัมพันธ์กับการบริการวิชาการท้องถิ่นและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ	- เอกสารทุติยภูมิ	32 เล่ม
2) พัฒนาสาระวัฏจักรการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศ	- เกษตรอินทรีย์ดีเด่น - นักวิชาการข่าวอินทรีย์	40 คน 6 คน
3) สังเคราะห์กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศให้สอดคล้องวัฒนธรรมชาวไทย	- เอกสาร, รายงานประจำปี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง - สร้างแบบสำรวจวัฒนธรรมชาวไทย	131 เล่ม 15 เล่ม
4) พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการทำเกษตรอินทรีย์	- ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ - หาความเที่ยงของแบบสอบถาม (try-out) 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 ส่งแบบสอบถามเกี่ยวกับสาระและวิธีการทำเกษตรอินทรีย์ อาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ 3 คณะ คือ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิทยาการจัดการ คณะเทคโนโลยีการเกษตร	5 คน 25 คน

ขั้นตอนการวิจัย	กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน
	ชุดที่ 2 ส่งแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไขแล้วไปยังอาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ	25 คน
4) พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรบการทำ เกษตรอินทรีย์ (ต่อ)	- ส่งแบบสอบถามอาจารย์ที่ปรับปรุง แก้ไขแล้ว ไปมหาวิทยาลัยราชภัฏ 1 แห่ง 4 คณะวิชา คือ ● คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 144 คน ● คณะเทคโนโลยีการเกษตร 33 คน ● คณะวิทยาการจัดการ 65 คน ● คณะครุศาสตร์ 92 คน	
5) การตรวจสอบหลักสูตรการฝึกอบรบ เกษตรอินทรีย์	- คณบดีหรือตัวแทน 5 คน - รองคณบดีฝ่ายวิชาการหรือตัวแทน 5 คน - ผู้สอนหลักสูตรการเกษตร 14 คน - นักวิชาการชาวอินทรีย์ 6 คน	
6) ทดลองการใช้หลักสูตรการฝึกอบรบ	- ชาวนาเคมี 30 คน	
7) การรับรองหลักสูตรการฝึกอบรบ	- คณบดีหรือตัวแทน 5 คน - รองคณบดีฝ่ายวิชาการหรือตัวแทน 5 คน - ผู้สอนหลักสูตรการเกษตร 14 คน - นักวิชาการชาวอินทรีย์ 6 คน	

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือด้วยตนเอง เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สาระ สัมภาษณ์ และสำรวจ ดังนี้

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร ที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับ

- ก. บทบาทการทำเกษตรอินทรีย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการบริการวิชาการ
การพัฒนาชุมชนและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมแก่เกษตรกรโดยเน้นชาวนา
- ข. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรบระยะสั้นเพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพเฉพาะ
- ค. การสอนที่เหมาะสมกับผู้ใหญ่ที่เป็นอรูปนัย (nonformal)
- ง. วัฏจักรการทำเกษตรอินทรีย์ตามนโยบายโครงสร้างการเกษตรของรัฐบาล
- จ. วัฒนธรรมชาวนาไทย

2. **แบบสัมภาษณ์** เพื่อพัฒนาสาระวัฏจักรการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศ
  - ก. แบบสัมภาษณ์ชาวนาอินทรีย์ดีเด่น
  - ข. แบบสัมภาษณ์นักวิชาการข้าวอินทรีย์
  - ค. แบบบันทึกการสัมภาษณ์การทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศ
3. **แบบสำรวจ** เพื่อสังเคราะห์กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมข้าวไทย
  - ก. แบบสำรวจวัฒนธรรมข้าวไทยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
  - ข. แบบสำรวจวัฒนธรรมข้าวไทย
4. **แบบสอบถาม** เกี่ยวกับสาระและวิธีการทำเกษตรอินทรีย์และการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทย
  - ก. แบบสอบถามสาระและวิธีการทำเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทย โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏ
  - ข. แบบสอบถามการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทย โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏ
5. **แบบสังเคราะห์สาระหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์**
6. **แบบทดสอบชาวนาก่อนการฝึกอบรมและหลังฝึกอบรม**
7. **แบบบันทึกภาคสนาม**
8. **แบบประเมินสัมฤทธิผลของชาวนาผู้เข้ารับการอบรมโดยแฟ้มสะสมงาน**
9. **แบบติดตามผลสัมฤทธิ์ของชาวนาผู้เข้ารับการอบรม (ภาคผนวกที่ ค)**

วิธีการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือ เป็น 2 ประเภท คือ

1. **แบบสัมภาษณ์** เพื่อพัฒนาวัฏจักรการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศ การสัมภาษณ์จะได้ข้อมูลที่มากกว่าแบบสอบถาม (Evans, 1985) ซึ่งต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายมาก การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยใช้วิธีสนทนากลุ่มเจาะจง (Canaghi, 1992) ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบติดต่อบุคคลกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาและมีโอกาสที่จะสำรวจเรื่องที่ศึกษาได้อย่างลุ่มลึก

1.1 **แบบสัมภาษณ์ชาวนาอินทรีย์ดีเด่น** เพื่อสัมภาษณ์สาระวัฏจักรการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศที่เกษตรกรทำและประสบความสำเร็จ โดยอาศัยกรอบการสัมภาษณ์ตาม นโยบายการเกษตรของรัฐบาล เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2548 ได้แก่ (1) การผลิต (2) การเพิ่มพูนผลผลิต (3) การเข้าถึงแหล่งทุนและการจัดการการเงิน (4) กระบวนการดำเนินการในภาพรวมตามวัฏจักรเน้นความรู้ กลวิธีและทักษะ (5) การบริหารจัดการและการตลาด (6) วัฒนธรรมข้าวไทย และกรอบแนวคิดของ Food and Agricultural Organization (FAO)

1.2 **แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญชาวอินทรี** ตามนโยบายการเกษตรของรัฐบาล เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2548 ได้แก่ ได้แก่ (1) การผลิต (2) การเพิ่มพูนผลผลิต (3) การเข้าถึงแหล่งทุนและการจัดการการเงิน (4) กระบวนการดำเนินการในภาพรวมตามวัฏจักรเน้นความรู้ กลวิธีและทักษะ (5) การบริหารจัดการและการตลาด (6) วัฒนธรรมชาวไทย

2. แบบสอบถาม ประกอบด้วย แบบสอบถาม 2 ประเภท คือ

2.1 **แบบสอบถามสาระและวิธีการทำเกษตรอินทรีย์** สอบถาม 3 คณะวิชา ได้แก่ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะเทคโนโลยีการเกษตร คณะวิทยาการจัดการ โดยอาศัยกรอบการสอบถามจากแบบสัมภาษณ์ชาวอินทรีดีเด่น นักวิชาการชาวอินทรี และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดและแบบสำรวจวัฒนธรรมชาวไทยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

2.2 **แบบสอบถามการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ สำหรับชาวนาไทย** โดยได้จากเค้าโครงการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้สร้างขึ้นมา ตามแนวคิดและทฤษฎีและการสอนแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมสำหรับการสอนชาวนาไทย ไม่เน้นการสอนอ่านหรือเขียนแต่ใช้แฟ้มสะสมงาน โอฐปาฐะ การสนทนาและการสังเกต การบันทึกภาคสนาม

2.3 **เอกสารสำหรับการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ** ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการทำเค้าโครงการวิจัย สรุปจัดทำอธิบาย ความเป็นมาของการวิจัยโดยสังเขป วัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนการวิจัย

3. **แบบสังเคราะห์สาระหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์** ผู้วิจัยใช้แบบสังเคราะห์สาระหลักสูตรเพื่อเก็บข้อมูลทั้งทฤษฎี และปฐมภูมิในหลักสูตรการฝึกอบรมผสมผสานของ Zais (Henson, 2001) ตามความสัมพันธ์ของตัวแปรหลัก และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ที่ผู้พัฒนาในการออกแบบหลักสูตร

4. **แบบทดสอบชาวนาก่อนการฝึกอบรมและหลังฝึกอบรม** ครอบคลุมวัฏจักรการทำชาวอินทรี ประกอบด้วย ได้แก่ (1) การผลิต (2) การเข้าถึงแหล่งทุนและการจัดการการเงิน (3) การตลาดเพื่อเพิ่มพูนผลผลิตจากการจัดการครบวัฏจักร (4) วัฒนธรรมชาวไทย โดยใช้เป็นแบบทดสอบสำหรับคัดเลือกชาวนาก่อนการฝึกอบรมและหลังฝึกอบรม ทั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ถาม ชาวนาผู้เรียนเป็นผู้ตอบ และบันทึกประเมินผลการทดสอบตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้โดยผู้วิจัย

5. **แบบบันทึกภาคสนาม** ผู้วิจัยบันทึกภาคสนามโดยใช้วิธีโอเทปบันทึกเสียง และบันทึกสาระวิชาที่อบรมแก่ชาวนา เพื่อใช้เป็นกระบวนการพัฒนาการสอนและเป็นหลักฐานที่บ่งชี้ว่าชาวนาผู้รับการอบรมได้ผลตามวัตถุประสงค์

6. แบบประเมินสัมฤทธิ์ผลของชาวนาผู้เข้ารับการอบรมโดยแฟ้มสะสมงาน

ผู้วิจัยดำเนินการประเมิน 2 แบบ คือ 1) การประเมินรูป (formative evaluation) หลังจบการเรียนการสอนทุกหน่วยในหลักสูตร และ 2) การประเมินรวม (summative evaluation) โดยมีรูปแบบการประเมินสอดคล้องกับกรอบแนวคิดที่เป็นแมตริกส์ ได้แก่ การประเมินสัมฤทธิ์ผลของชาวนาผู้รับการอบรมตามโมเดลที่ปรับมาจากของ (Knight & Gallero, 1994) โดยพิจารณา 3 มิติ ประกอบด้วย (1) มิติบุคคล (2) มิติกิจกรรมตามหลักสูตร และ (3) มิติผลสัมฤทธิ์

7. **แบบติดตามผลสัมฤทธิ์ของชาวนาผู้เข้ารับการอบรม** หลังจากดำเนินการสอนผู้วิจัยจัดทำแบบติดตามผลสัมฤทธิ์ของชาวนาผู้เข้ารับการอบรม 1 เดือน เพื่อใช้ประเมินผลการสอนต่อไป

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัย ดำเนินการตรวจสอบข้อมูล โดยอาศัยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1. ตรวจสอบความตรงของเครื่องมือ (validity) โดยนำแบบสอบถามทั้ง 2 ชุด คือ (1) แบบสอบถามสาระและวิธีการทำเกษตรอินทรีย์ และ (2) แบบสอบถามการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน (ภาคผนวกที่ ก)

2. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยหาความเที่ยงโดยการนำแบบสอบถามและวิธีการทำเกษตรอินทรีย์ และแบบสอบถามการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ สำหรับชาวนาไทย ไปทดลองใช้กับอาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะเทคโนโลยีการเกษตร คณะวิทยาการจัดการ จำนวน 25 คน และคณะครุศาสตร์ จำนวน 25 คน และนำคะแนนที่ได้ของแต่ละคู่มาคำสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ได้ค่าความเที่ยง (reliability) ที่ 0.86 และ 0.87 (ภาคผนวกที่ ฎ)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยนี้ แบ่งตามประเภทข้อมูลที่เก็บได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ และการสัมภาษณ์นักวิชาการชาวอินทรีย์ ชาวนาอินทรีย์ดีเด่น (ภาคผนวกที่ ก)

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ตำรา บทความ รายงานการวิจัย รายงานประจำปี การประชุม/สัมมนา รวมทั้งฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิด ทฤษฎีและหลักการการผลิต การเพิ่มพูนผลผลิต แหล่งการจัดการเงิน กระบวนการดำเนินการ การบริหารจัดการและการตลาด และวัฒนธรรมชาวนาไทย (ภาคผนวกที่ ฉ)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยประมวลผลจากข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังนี้

1. **ข้อมูลเชิงคุณภาพ** เป็นข้อมูล ข้อเสนอแนะจากเอกสารและการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์แยกแยะเนื้อหาสาระเพื่อให้ได้ภาพหรือคุณค่าให้ปรากฏ โดยอาศัยกระบวนการจัดกระทำระบบระเบียบกับสาระ โดยการสกัดสาระที่เกี่ยวข้องจำแนกประเด็นหลัก ประเด็นรอง จัดกลุ่ม ลดทอนข้อมูล เรียงลำดับ ให้นำหนัก ซึ่งความสัมพันธ์ เพื่อนำไปสู่กระบวนการที่ก่อให้เกิดความตรง ความสอดคล้องของการวิเคราะห์สาระ (พรชูลี อาชวอำรุง, 2536; อุทุมพร จามรมาน, 2531)

เมื่อนำผลการวิเคราะห์สาระนำมาโยงความสัมพันธ์หรือหลอมข้อมูลให้เป็นประเด็นหลัก ประเด็นรอง ประเด็นย่อยของเรื่องโดยนำเสนอเป็นภาพเดนโดรแกรม (Krippendorff, 1980)

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถาม 2 ชุด คือ

2.1 แบบสอบถามสาระและวิธีการทำข่าวอินทรีย์ครบวัฏจักรที่เก็บจากอาจารย์ในคณะเทคโนโลยีเกษตร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และคณะวิทยาการจัดการของมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศนำมาหาค่าสหสัมพันธ์ (correlation coefficient) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และการวิเคราะห์ตัวประกอบ (factor analysis) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญและหมุนแกนแบบอโรทอนอลด้วยวิธีแวนแมกซ์ (varimax) ตามตัวแปรที่มีความเหมาะสมในสาระและวิธีการทำเกษตรอินทรีย์นำมาสกัดสาระองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อบรรณาการเนื้อหาสาระและวิธีการสอน

2.2 แบบสอบถามการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ สำหรับชาวนาไทย ที่เก็บจากอาจารย์คณะครุศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศนำมาหาค่าสหสัมพันธ์ (correlation coefficient) และการวิเคราะห์ตัวประกอบ (factor analysis) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญและหมุนแกนแบบอโรทอนอลด้วยวิธีแวนแมกซ์ตามตัวแปรที่มีความเหมาะสมในหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์นำมาสกัดสาระองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อบรรณาการเนื้อหาสาระและวิธีการสอน (ภาคผนวกที่ ค)

2.3 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลอง ด้วยสถิติทดสอบที (t-test) ของแบบทดสอบชาวนาก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรม

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทย ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 9 ขั้นตอน เพื่อกำหนดสาระและวิธีการทำเกษตรอินทรีย์ และพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการทำเกษตรอินทรีย์ที่สัมพันธ์กับบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ขั้นตอนที่ 2 สาระวัฏจักรการทำเกษตรอินทรีย์ขั้นเลิศ

ขั้นตอนที่ 3 สังเคราะห์กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ขั้นเลิศให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมชาวนาไทย

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการทำเกษตรอินทรีย์

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์

ขั้นตอนที่ 6 ปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 7 ทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม

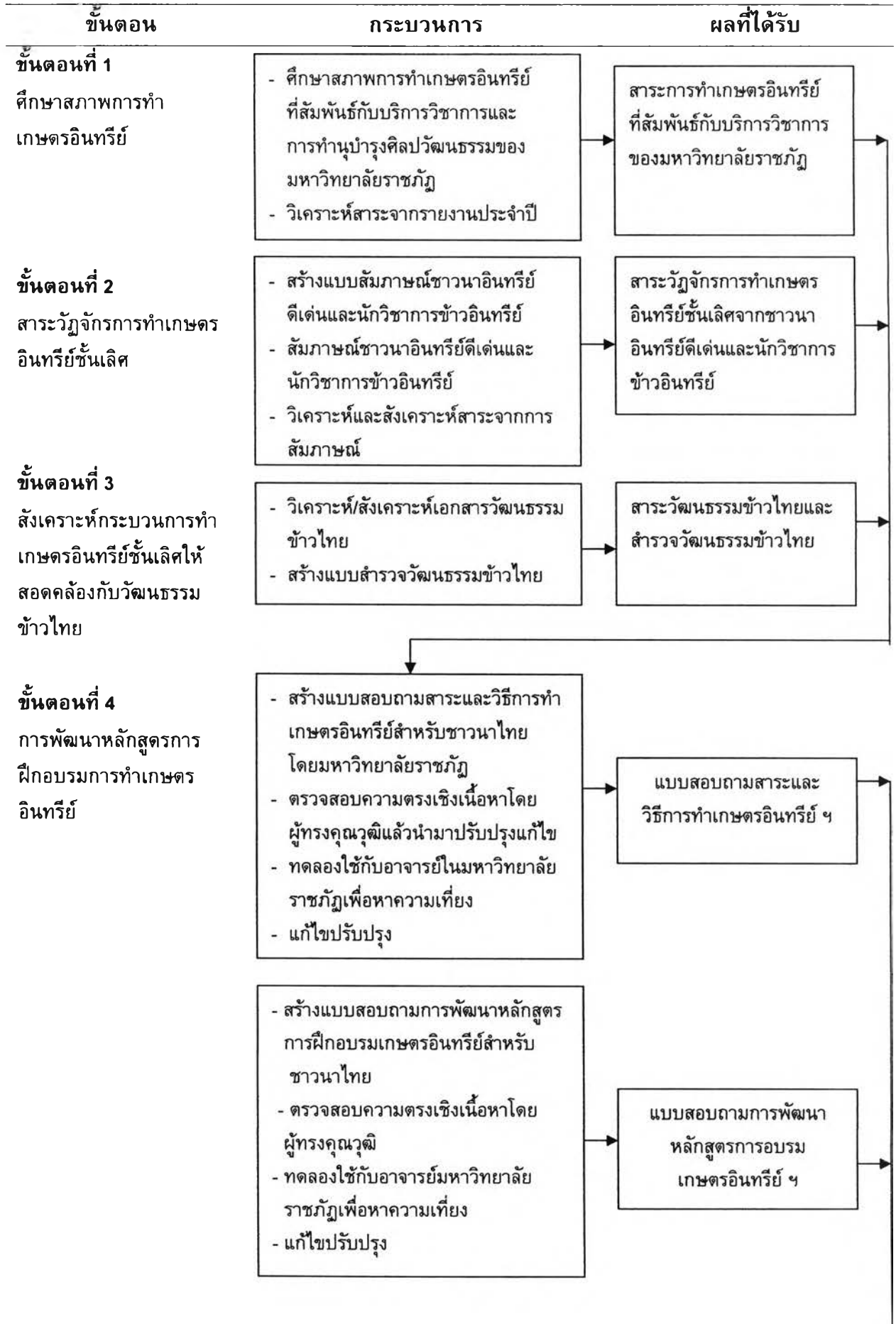
ขั้นตอนที่ 8 การรับรองหลักสูตรการฝึกอบรม

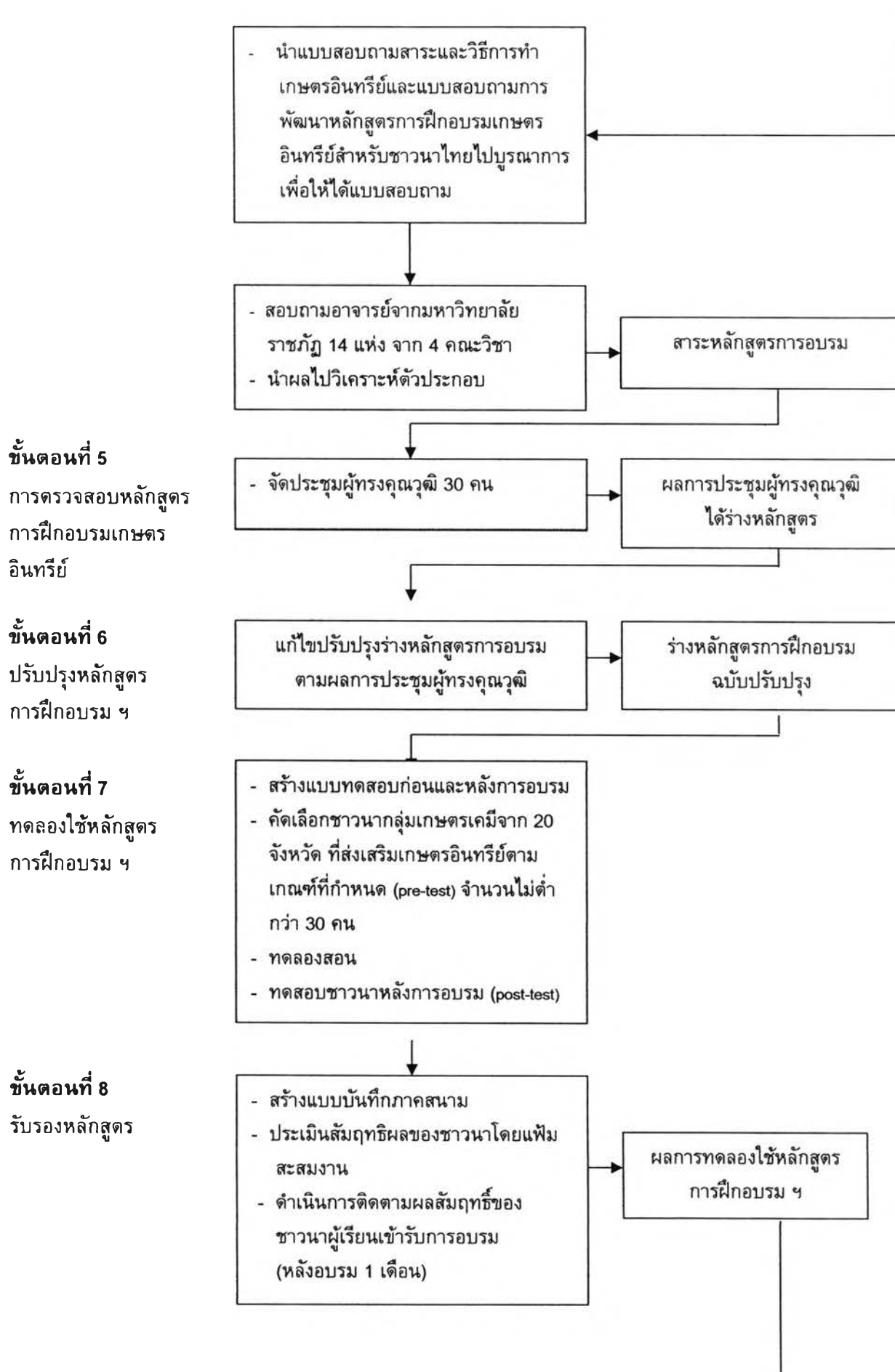
ขั้นตอนที่ 9 เขียนรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์

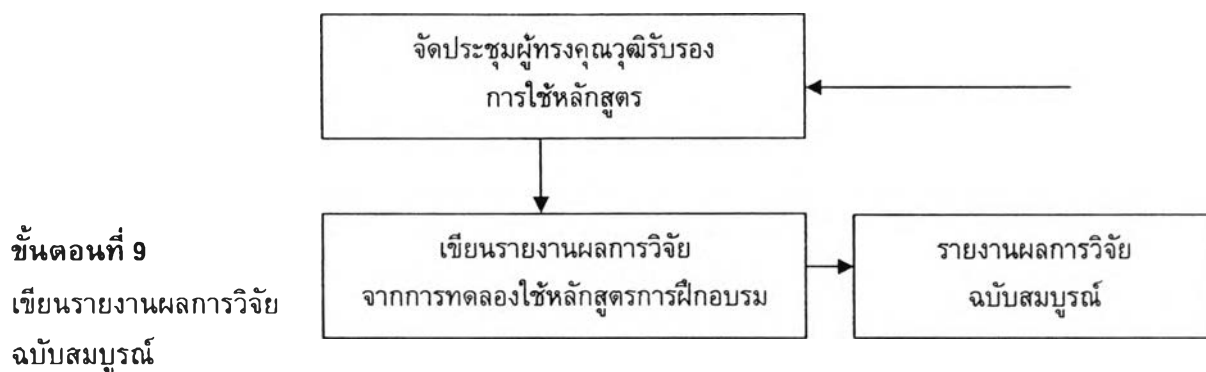
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ขั้นตอนที่ 1 ถึง ขั้นตอนที่ 9 ผู้วิจัยได้แสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10: ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

จากแผนภูมิที่ 11 สรุปขั้นตอนการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทย มีรายละเอียดในการดำเนินการแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: การศึกษาสภาพการทำเกษตรอินทรีย์ที่สัมพันธ์กับบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

การศึกษาสภาพการทำเกษตรอินทรีย์ ๕ ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาสภาพการทำเกษตรอินทรีย์ ๕ จากรายงานประจำปี บทความวารสาร รายงานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง อันเป็นกิจกรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

1.1 เป็นเอกสารที่ปรากฏในรูปบทความ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รายงานประจำปี รายงานการประชุม สัมมนา เอกสารที่เขียนหรือเสนอโดยผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันเป็นกิจกรรมและการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เช่น แผนพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏที่ครอบคลุม วิสัยทัศน์ ภารกิจ และการให้บริการวิชาการแก่ท้องถิ่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม กิจการนักศึกษา กิจกรรมนักศึกษา รายงานการวิจัยของคณาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เกษตรเพื่อนำไปพัฒนาหลักสูตร การอบรมชาวนา

1.2 การคัดสรรเอกสาร โดยพิจารณาชื่อเรื่องข้อความที่ปรากฏในเอกสาร ข้อ 1 จะปรากฏภายใต้คำ หรือข้อความที่บ่งบอก หรือบ่งชี้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

1.3 ผู้วิจัยได้สร้างแบบสำรวจสภาพการทำเกษตรอินทรีย์ที่สัมพันธ์กับบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏ แล้วนำผลการสำรวจไปวิเคราะห์สาระ ให้ได้สาระการทำเกษตรอินทรีย์ที่สัมพันธ์กับการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ขั้นตอนที่ 2: สาระวิจัยการทำการเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศ

สาระวิจัยการทำการเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาจากกลุ่มประชากรชาวนาอินทรีย์ดีเด่น จำนวน 40 คน ใน 20 จังหวัด
2. ศึกษาจากกลุ่มนักวิชาการการทำชาวนาอินทรีย์ จำนวน 6 คน
3. ผู้วิจัยสร้างแบบบันทึกการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3: สังเคราะห์กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมข้าวไทย

การสังเคราะห์กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศให้สอดคล้องวัฒนธรรมข้าวไทย ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาวัฒนธรรมข้าวไทย โดยการวิเคราะห์เอกสารจากรายงานประจำปี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมข้าวไทย
2. สร้างแบบสำรวจวัฒนธรรมข้าวไทยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ให้สอดคล้องกับกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศ
3. ดำเนินการสำรวจและการสัมภาษณ์ ความรู้ วัฒนธรรมข้าวไทย จากเกษตรอินทรีย์ดีเด่น และนักวิชาการข้าวอินทรีย์ เพื่อให้ได้กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศในการทำนาข้าวอินทรีย์

ขั้นตอนที่ 4: การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการทำเกษตรอินทรีย์

1. นำผลลัพธ์สาระการทำเกษตรอินทรีย์ที่สัมพันธ์กับบริการวิชาการและการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. สาระจากการสัมภาษณ์ การทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศและวัฒนธรรมข้าวไทย จากเกษตรอินทรีย์ดีเด่น
3. สาระจากการสัมภาษณ์ การทำเกษตรอินทรีย์และวัฒนธรรมข้าวไทย จากนักวิชาการข้าวอินทรีย์
4. นำผลลัพธ์ข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 ไปสร้างแบบสอบถามสาระและวิธีการทำเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทยโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏ
5. นำแบบสอบถามที่ได้ ไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
6. ทดลองใช้กับอาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม 3 คณะวิชา ได้แก่ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะเทคโนโลยีการเกษตร คณะวิทยาการจัดการเพื่อหาความเที่ยงของแบบสอบถาม จำนวน 25 ชุด
7. สร้างแบบสอบถามการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทย โดยใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องแนวคิดทฤษฎี และการสอนแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมสำหรับการสอนชาวนาไทย ไม่เน้นการอ่านหรือเขียน ใช้แฟ้มสะสมงาน โอรูปาลูระ การสนทนา การสังเกต และการบันทึกภาคสนาม
8. แบบสอบถามที่ได้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิและปรับปรุงแก้ไข
9. ทดลองใช้กับอาจารย์คณะครุศาสตร์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เพื่อหาความเที่ยงเพื่อให้ได้แบบสอบถามการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ สำหรับชาวนาไทย
10. นำแบบสอบถามสาระวิธีการทำเกษตรอินทรีย์และแบบสอบถามการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทย ไปสอบถามอาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 14 แห่ง ใน 4 คณะวิชา ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างงานวิจัยเรื่องนี้

11. นำผลจากแบบสอบถามไปวิเคราะห์สถิติไปหาค่าสหสัมพันธ์ (correlation coefficient) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และการวิเคราะห์ตัวประกอบ (factor analysis)

ขั้นตอนที่ 5: การตรวจสอบหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรกรอินทรีย์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. นำผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ตัวประกอบ (factor analysis) มาปรับปรุงหลักสูตรได้ หลักสูตรการฝึกอบรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เกี่ยวกับเกษตรกรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทย คู่มือ ชุดฝึกอบรมชาวนาไทย

2. จัดประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน ได้แก่

- คณบดีหรือตัวแทน	จำนวน	5	คน
- รองคณบดีฝ่ายวิชาการหรือตัวแทน	จำนวน	5	คน
- ผู้สอนหลักสูตรการเกษตรมีประสบการณ์ ไม่ต่ำกว่า 10 ปี	จำนวน	14	คน
- นักวิชาการชาวอินทรีย์	จำนวน	6	คน

3. ผลการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ร่างหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรกรอินทรีย์

ขั้นตอนที่ 6: ปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม

การปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

นำผลการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ร่างหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรกรอินทรีย์ ฉบับปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 7: ทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม

1. สร้างแบบทดสอบชาวนาก่อนและหลังการฝึกอบรม

2. คัดเลือกชาวนากลุ่มชาวนาเคมีจาก 20 จังหวัด จาก 5 ภาคภูมิศาสตร์ ได้จำนวนชาวนา 35 คน ซึ่งจะต้องผ่านเกณฑ์การทดสอบก่อนเข้ารับการอบรม (pretest) ที่ได้คะแนนต่ำกว่า 50 % โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้จำนวน 30 คน (ภาคผนวก ข) ส่วนที่เหลือ 5 คน มีคะแนนสูงกว่า 50 % ถือว่าเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องเกษตรกรอินทรีย์อยู่แล้วจึงไม่ได้เข้าร่วมการฝึกอบรม

3. สร้างแบบประเมินผลงาน แบบบันทึกภาคสนาม แบบประเมินรูป แบบประเมินรวม และแบบประเมินสัมฤทธิ์ผลของชาวนาไทย (ภาคผนวก ค)

4. ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม โดยวิธีการสอนชาวนาที่ไม่สามารถอ่านหนังสือได้ด้วยวิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้ใหญ่ ประกอบด้วย การสอนเพื่อให้เกิดการตระหนักและสร้างความรู้ในตนเอง การเรียนรู้แบบนำตนเอง การสาธิต การฝึกปฏิบัติในกลุ่มเล็ก การโค้ชโดยเน้นแต่ละบุคคล เช่น การบันทึกเทปวีดีโอ การทำชาวอินทรีย์ (แปลงนาสาธิต) การทำปุ๋ยชีวภาพ ณ ศูนย์วิจัยข้าว อ่างเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกเสียงจากการซักถาม สนทนา

โอรุปาฐะ และนำมาบันทึกในแบบบันทึกภาคสนาม เพื่อสรุประหว่างการฝึกอบรมและเมื่อเสร็จสิ้นการอบรม

5. หลังจากสิ้นสุดการฝึกอบรม ผู้วิจัยดำเนินการติดตามผลสัมฤทธิ์ของชาวณาผู้เข้ารับการฝึกอบรม 1 เดือน ซึ่งเป็นการประเมินการทดลองการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม โดยผู้รับการฝึกอบรมในพื้นที่ของตน ในช่วงการเตรียมการทำนาข้าวอินทรีย์ในฤดูกาลหน้า

ขั้นตอนที่ 8: การรับรองหลักสูตรการฝึกอบรม

การรับรองหลักสูตรการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. จัดประชุมผู้ทรงคุณวุฒิชุดเดิม (ขั้นตอนที่ 5)
2. นำเสนอผลการอบรมชาวณา พร้อมทั้งการนำเสนอภาพจากวีดีโอ และเทปบันทึกเสียงในการสอนภาคสนาม (ภาคผนวกที่ ฎ)
3. รับรองการทำหลักสูตรไปใช้ในการบริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏต่อไป

ขั้นตอนที่ 9: เขียนรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์